

Krásné jubileum a slibný krok správným směrem

Název emise: **Století Jiřího Hanzelky a Miroslava Zikmunda**

Den vydání: 14. února 2019

Hodnota aršíku: 90 Kč (o 2 zn.); kat. č. A1019/20

Hodnoty známek:

45 Kč – č. 1019 - **Miroslav Zikmund (*1919)** – vlevo

45 Kč – č. 1020 - **Jiří Hanzelka (1920–2003)** – vpravo

Výtvarný návrh: Eva Hašková a Jan Maget

Rytina: Václav Fajt

Rozeř aršíku: 203 x 153 mm (známek: 30 x 88 mm)

Tisk: Poštovní tiskárna cenin, Praha

Druh tisku: OTp+OF

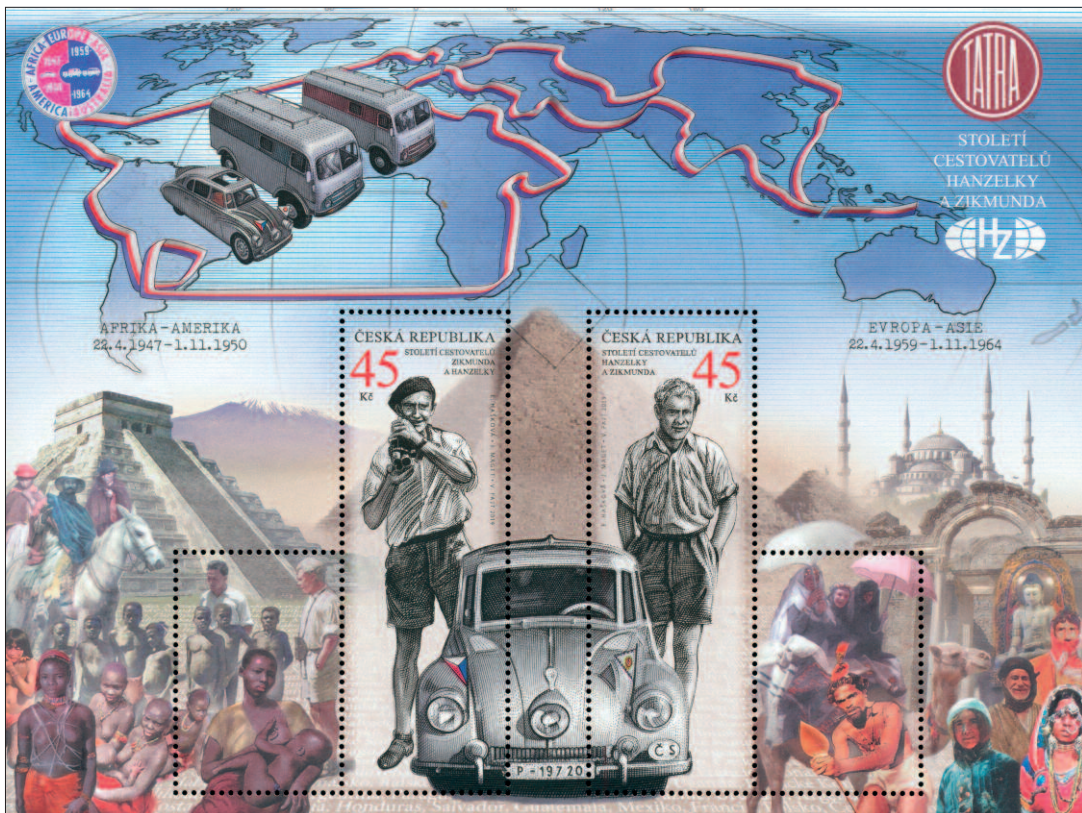
Tisková forma: 1 AP (2 různé známky + 2 kupony)

Náklad: 45.000 aršíků

FDC: černofialový digitální tisk; náklad: 3.500 sérií

Známky už dávno nejsou pouhými poukázkami na čerpání poštovních listovních služeb, plní i funkci státně propagační, osvětovou, jsou předmětem sběratelského zájmu a v neposlední řadě se pošty na celém světě jejich atraktivním vzezřením snaží lákat zákazníky, aby místo sms, mms či jiného elektronického způsobu odeslali tradiční dopis nebo pohlednici. Režijní náklady s udržováním provozu přepravní a doručovací sítě jsou totiž do značné míry fixní, a pokud klesne objem přepravovaných zásilek pod určitou mez, jde o činnost ztrátovou – to jsou jasné počty. Většina

poštovních správ, včetně těch největších, zápasí s ekonomickými problémy, kdy na lukrativním a rozvíjejícím se trhu balíkové přepravy čelí masivní konkurenci, zatímco přeprava listovní je čím dál ztrátovější. V takové situaci je každá koruna tržeb dobrá a ve srovnatelné velkých a rozvinutých zemích se pošty o jejich získání pokoušejí různými způsoby – včetně zvýšení důrazu na prodej nových známek. A to je u nás tradiční problém, pro jiné, závažnější úkoly neřešený vlastně od vzniku České republiky – i když se příslušné odborné útvary České pošty (tedy Postfila, filatelistické přepážky a karlovarské Služby filatelistům) snaží, jak mohou. Jde totiž o otázky daleko překračující jejich kompetence a vyžadující zásah z mnohem vyšší řídicí úrovně České pošty – např. způsob stanovení skladových cen má vliv na stav zásob i na požadovanou úroveň jejich fyzického zabezpečení, zjednodušit by bylo třeba evidenci (čtečky čárových kódů vytištěných na okrajích archů), na objemu prodeje zaangažovat pracovníky; samostatnou kapitolou je naprosto nedostatečná výše rabatu pro další prodejce (trafiky, obchody, turistická místa), což je bezmála sto sedmdesát let stará tradice zavedená za Rakouského císařství, v době poskytování slev při předložení zákaznické karty České pošty ztrácející ekonomický smysl. Všechna tato opatření ke zlepšení situace jsou však zdoluhavá a některá i

finančně náročná. Proto je třeba ohlédnout se i po takových, která jsou rychlá a třeba ani nic nestojí. A nemáme je vymýšlet sami, stačí se podívat přes hranice a inspirovat se zkušenostmi, které udělal tam. Jedním z takových úspěšných opatření je zvýšení atraktivnosti námětů a podoby poštovních známek, a to všemi možnými způsoby. K těm patří zrušení nepsaného zvyku nezařazovat na známky portréty žijících osob, s výjimkou úřadující hlavy státu. Tohle pravidlo u nás nebylo nikdy striktně dodržováno, k portrétům – zejména sportovců – však nebyla uváděna jejich jména (například Zátopek, Čáslavská a další), i když je na známce každý poznal (výjimkou byli kosmonauti, u nichž se jména uváděla). Změně tohoto stavu brání komise pro tvorbu emisního plánu ministerstva průmyslu a obchodu ČR, která k jeho tvorbě přistupuje způsobem, který v mezinárodním srovnání považuju za dávno překonaný. Jistě v tom hraje roli i tradiční opatrnost ministerstevských úředníků, kteří nechtějí riskovat případnou kritiku, kdyby se některý žijící zobrazený ukázal jako kontroverzní volba. Snad i proto se podařilo prosadit první žijící osobnost na známce až k jejím stým narozeninám, kdy už snad nehrozí, že by řekla nebo udělala něco, co by mohlo vzbudit nelibost...

Tím zobrazeným jubileantem je cestovatel Miroslav Zikmund, na den přesně o pouhé tři měsíce mladší než Republika československá (ta byla vyhlášena 14. listopadu 1918 a MZ se rodil 14. února 1919). Já jsem se s jeho jménem poprvé setkal už jako malý kluk, kdy v knihovně mých rodičů postupně přibývaly velké a tlusté knihy cestopisů, na jejichž hřbetě bylo jeho jméno vedle jména jeho druha Jiřího Hanzelky, které mě napřed svými velkými fotografiemi a později (když jsem se naučil číst) i texty přenášely ze zadržovaného Československa do dalekých exotických zemí. První byla *Afrika snů a skutečností*, ta vyšla ještě před mým narozením, a pak postupně přibývaly další, až jich bylo na tloušťku pomalu tolik, jako sebraných spisů Aloise Jiráka, které jsme měli o regál níž (i ty jsem rád četl a někdy mě napadalo se k některým ještě vrátit). Životní osudy obou cestovatelů jsou dostatečně známy, vždyť k letošnímu Zikmundovu jubileu o nich mluvili a psali snad všude (a kdo to přehlédl, může se podívat třeba na wikipedii). Mě ale více zajímaly vzpomínky těch, kdo se s nimi v jejich cestovatelské éře osobně setkali a měli tak zážitek z první ruky. Patří k nim Jan Galuška, emeritní ředitel Poštovního muzea, s jehož tatínkem, známým diplomatem a novinářem, se oba cestovatelé přátelili a on jim dokonce napsal předmluvu ke knize *Tam za řekou je Argentina*. Vyprávěl mi, jak k nim nedlouho před svou asijskou cestou H+Z přijeli svou Tatrou 805 až domů před dům v Praze Na Babě, a zatímco u nich byli na návštěvě, osmiletý Honza hodně stoupl v očích kamarádů, když si s ním mohli zvenku i zevnitř zevrubně prohlížet to slavné auto. Jan Galuška byl také na nedávné oslavě stých narozenin MZ, pořádané nadšenci ze Spolku H+Z v Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně, nedaleko Baťova mrakodrapu. Vyprávěl mi, jak tam oslavenec přes kmetský věk svižně přišel, se všemi přátelsky rozmlouval a na španělsky pronesenou zdřevicí jiného

slavného cestovatele odpověděl ve stejném jazyce. A jak byl nadšený a taky trochu dojatý z nového aršíku a jak děkoval všem, kdo se na jeho přípravě, tvorbě a výrobě podíleli. Ve Zlíně se oslava konala proto, že tam MZ už dobrých pětadesát let žije. Když se s Hanzelkou vrátili ze své první cesty, přijeli vlastně do jiného státu – na jaře roku 1947, kdy odjížděli, bylo Československo ještě demokratickou zemí, při návratu v zimě roku 1950 tu už panovala komunistická krutovláda. Ta zmařila i hlavní cíl jejich cesty, uzavírání obchodních smluv v cizině, jimiž chtěli pomoci hospodářství poválečné republiky. Neabsolvovali ji tedy jen jako cestovatelé, ale především jako obchodní zástupci. Většina sjednaných kontraktů však po změně režimu padla a režim si s populárními cestovateli vlastně nevěděl rady. Nakonec se tedy rozhodli zpracovat svůj rozsáhlý filmový archiv, a hledali místo, kde by to mohli udělat nejsnáze. Volba padla na ateliéry ve Zlíně, a tak si tu MZ od režiséra Elmara Klose (později oscarového za *Obchod na korze*), který se stěhoval do Prahy, koupil vilu – a Hanzelka si postavil tu svou v sousedství. Soužití jim však vydrželo jen několik let, protože Hanzelka před odjezdem na druhou „asijskou“ cestu jako milovník velkých gest velkoryse věnoval svou vilu městu Gottwaldov, s podmínkou, že v ní bude zřízena mateřská školka s celodenním provozem (jistě to umožnily i honoráře za dnes už nepředstavitelné vysoké náklady jejich knih, které vycházely nejen u nás, ale i v mnoha dalších zemích; jen pro srovnání, Jan Galuška mi vyprávěl, že jeho tatínek si za tantiény za pouhou předmluvu k jediné knize H+Z koupil jejich první auto! – co tedy potom honoráře autorů za 6 a půl milionu prodaných knih...). Ale abychom se nepletli, cesty H+Z nebyly žádným pohodlným koukáním z okénka nebo dokonce rekreací. Jen ty dvě neslavnější představují devět let (!) trmácení v autě, daleko od domova, cestou necestou, v ohrožení přírodou, nemocemi i lidmi. Devět let pilné a soustavné práce, jejímž výsledkem byly nejen ony knihy, ale i obrovské množství novinových článků, reportáží, filmových týdeníků, fotografií a při první cestě taky obchodních jednání, která, jak už jsem zmínil, nakonec vesměs přišla vniveč (což oběma jistě ubývalo jedno). Další cestovatelské plány slavné dvojice utnul komunistický režim poté, co v polovině 60. let vypracovali a předložili svou Zvláštní zprávu č. 4, popisující situaci v Sovětském svazu. Na rozdíl od naivních západních intelektuálů okouzlených tím, co jim bolševici ukázali (a neplatí to jen o těch dávných, vždyť i současný uchazeč o funkci prezidenta USA Bernie Sanders se kdysi po návštěvě SSSR obdivně vyjádřil o krásných lustrech v moskevském metru a o všudypřítomném lidovém umění), popsali H+Z stav zcela nepřikrášleně, což jim režim vzápětí spočítal. Cestovat mohli opět až po roce 1989 a taky toho patřičně využili. Škoda ovšem těch ztracených dvaceti let, kdy mohli vykonat ještě spoustu cenné práce – to je ale povzdech vztahující se na mnoho dalších lidí (včetně mého tatínka).

Vydání aršíku věnovaného cestovatelské dvojici H+Z a stým narozeninám MZ mi udělalo radost a považuju ho za vykročení správným směrem (i když samozřejmě

vím, že jedna vlašťovka...). O tom, že zobrazování žijících osobností na známkách budí zájem veřejnosti svědčí i webové stránky České pošty, kde se jen několik dní po vydání aršíku objevila výmluvná poznámka „Není skladem“ (malé zásoby jsou snad ještě na některých poštách a v Postfile, ale objednat si jej přes internet už nejde, protože je téměř vyprodán). Aršík je nadto opravdu zdařilý, manželé Eva Hašková a Jan Maget odvedli skvělou práci. Opět jde o koláž, na rozdíl od aršíků Cesta ke státnosti však je předloha mnohem vzdušnější a méně zaplněná detaily. Každému ze slavné cestovatelské dvojice je věnována jedna známka, obě v neobvyklém velkorysém formátu, které se dobře vyjímají na FDC i v rámci aršíku. V jeho horní části jsou trikolorou na mapě světa vyznačeny obě slavné cesty, jejichž data trvání jsou provedena stylově, obyčejným psacím strojem vlevo a vpravo.

Oba cestovatelé jsou zobrazeni i v kresebné výzdobě FDC, provedené digitálním tiskem, který se v tomto případě s plastickým povrchem obálek dobře snáší a má přirozený nádech dramatičnosti, která k tématu nepochybně patří. Razítka jsou sympaticky jednoduchá a přitom naprosto sdělná, na jednom je auto z první, na druhém ze druhé cesty. Na té s MZ je osobní Tatra 87, s níž 22. dubna 1947 vyrazili z Prahy na Plzeň (tady jim maminka Zikmundová uvařila knedlo vepřo zelo), pak Rozvadov, Marsei a lodí do Afriky. Na FDC s JH je v razítku přestavěná a speciálně upravená Tatra 805, s níž na den přesně po dvanácti letech vyjeli na svou asijskou cestu. (Na 22. dubna připadá výročí narození Lenina, ale MZ k tomu po letech uvedl: „Když jsme byli v Rusku o mnoho let později, tak nám místní lidé děkovali, že jsme tím uctili datum narození Vladimíra Iljiče Lenina. A do té zdravice tehdy Jirka Hanzelka pronesl: Děkujeme za tu milou pozornost, ale my jsme v sedmačtyřicátém ani netušili, kdo to je Lenin, natož abychom cíleně startovali na jeho narozeniny! Ono to tak doopravdy vyšlo. A u druhé cesty to takhle stanovil tehdejší předseda autoklubu, a my jsme se nebránili.“ Zajímavostí pro nás

je, že oba ty dávné starty proběhly v Opletalově ulici u domu číslo 29, v němž nyní sídlí i Svaz českých filatelistů! V obou razítcích je tedy logicky uvedeno Praha (i když u toho na obálce věnované MZ mohlo být – s ohledem na jeho jubileum – uvedeno Zlín).

Dobrou práci odvedli rytec i tiskárna, kteří se museli vypořádat s mnohem větším formátem listu Heim. Ten na rozdíl od listů Waite potiskne mnohem větší plochu, a díky tomu může být rytina neobyčejně rozsáhlá – od autiček vlevo po východní obrys Austrálie, od ostrovů na severu po stín pod Tatrovkou dole. Ocelotisk prováděný na ofset je přitom oříškem, barva se na potisknutý papír nepadne kotví a rozměrnou desku je třeba jemně vypodkládat, aby tiskla rovnoměrně (u aršíků, které jsem měl možnost v Postfile prohlédnout, mám pocit o něco slabšího až obrysového tisku ve středu aršíku, konkrétně u nápisů „Století cestovatelů ...“). Ale to jsou jen nepatrné mušky na jinak krásném výsledku, kterých si bez silné lupy ani nevšimnete. Milovníci rytin si pak tu z aršíku mohou prohlédnout na číslováním zvláštním tisku (v katalogu Pofis bude uveden v oddílu SOR s číslem 5), který nechala zhotovit Česká pošta a za 180 Kč jej nabízí Postfila. Jde o další zdařilý počín na poli rytiny a grafiky, jejichž potenciál samozřejmě není vydáním známek vyčerpán. K tomu jen malá poznámka: Jde vlastně o tradici, podobných materiálů pošta už připravila řadu. Jsou to přitom výrobky dokonalé, a to nejen co se týče samotných otisků, ale i jejich ambaláže, v tomto případě kvalitních pevných desek s decentním logem ČP. Podobnou pochvalu si zaslouží i různé skládačky se známkami, tematické a ročníkové sady (jiné, než tradiční ročníková alba s PTR) a další prodejní i propagační výrobky, za nimiž zjevně stojí velmi dobrý designér a kvalitní výrobce. Lze si jen přát, aby i ony – spolu s našimi poštovními známkami – byly k dostání na co nejvíce místech, a mohly tak potěšit sběratele a v případě známek zlákat a inspirovat odesilatele. A samozřejmě, abychom se na nich setkávali i s osobnostmi, na něž sté narozeniny teprve čekají! FB

